

► PÅSKEKRIM: Hørspillene Dickie Dick Dickens og Cox på CD

Påsken er tiden hvor gamle helter blir som nye.

Gylne tiders krimhelt

«God aften, mitt navn er Cox.»

Ordene er velkjente for dem som husker timene foran radioapparatet i 1955. Det var den gangen Radioteateret tømte gatene for folk, og restauranter og kinoer sto tomme på lørdagskveldene. Den gangen alle måtte vite hvordan det gikk med Paul Cox, Rolf og Alexandra Beckers epokegjørende helteskikkelse. De kan ta mye av æren for at hørespill er en veletablert og populær tradisjon i Norge.

– Den sjarmerende og vennlige Cox gikk rett inn i folks hjerter, selv om han var en litt tvilsom type. Krimserier var et nytt fenomen i NRK den gangen, så serien skrev viktig radiohistorie, forteller Nils Nordberg, instruktør og dramaturg i Radioteateret, også kjent som Norges fremste spesialist på kriminalitteratur. Arne Lie (også kjent som lektor Brandt i Stompa-serien) spilte den nonchalante og beryktede spilleren, verdensmannen og kvinnebedåreren, som hadde en beundringsverdig evne til å være på feil sted til feil tid.

– **Beslutningen om å sette Lie i rollen som Cox var nok en av de største grunnene til suksessen.** Han fikk frem sjarmen med sin vakre og behagelige stemme. For kvinnes indre øye så han nok ut som et lekkert mannfolk, som i dag ville kunne sammenlignes med Brad Pitt eller Tom Cruise, humrer Nordberg. Passende nok er Cox en uforbederlig ungkar. Hans faste kvinnelige holdepunkt er husholdersken Mrs. Shanders, spilt av Kari Diesen. Hun har sitt svare strev med å holde Cox i ørene og få i ham den rette næringen. Hun deler nemlig ikke oppfatning med Cox' trofaste følgesvenn privatdetektiv Richardson om at det i et enkelt glass whisky er mer næring enn i seks skiver grovbrød.

«**Han er død!** For himmelens skyld! Et lik! ET LIK!»

Ikke rart barna ble jaget i seng når de voksne skulle finne ut hvordan Paul Cox skulle lure seg unna drapsmistanke etter drapsmistanke.



Farlig romantikk: Arne Lie og Randi Borch (Helene Bernhard) i hørespillet om Paul Cox og «Den lille heksen».

– Alle vet jo hvor fascinert man blir av ting man ikke får lov til å høre eller se når man er barn, noe som førte til at barna i barnehagen lagde tekster til originalmusikken, «Coxtroten», som den ble kalt. Det var forskjellige varianter, men alle viste til handlingen: «Cox sto i badet, det ringte på døra» og så videre. Jeg tror sannelig morderen blir avslørt i teksten, også, forteller Nordberg.

Morder eller ikke, det er uansett alltid på Cox mistanken faller, og han er stadig på flukt. Men vår helt har is i magen og forholder seg like rolig mens han forsøker å nøste opp «en tilfeldig sammenheng mellom merkelige tilfældigheter».

«Mord! Mord!», skrek de. Jeg har hørt folk skrike før, men maken til bråk, bare fordi det lå en død mann der!» Det er hva Cox tenker der han gjemmer seg i dusjen i den dodes leilighet. Og det er selvfølgelig hans kniv som befinner seg i den dreptes rygg. Hva gjør Cox i leiligheten, og hvordan har kniven hans havnet på et slikt kompromitterende sted? Jo da, Cox dumper borti det ene mordet etter det andre og må stadig bevise sin uskyld overfor et ikke alltid like oppvakt politivesen. Med språkføring fra en svunnen tid basker Cox seg gjennom alt fra mystiske og navnløse unge kvinner («ingen kan være så vakker og likevel så nederdrettig slank, forkjælet og temmelig utkrøpen») til de mest utspekulerte bakhold-sangrep.

«**Når en glemmer å trykke av, nytter det ikke, selv ikke for den beste skytter.**»

Ordene stammer fra nok en klassisk hørespillhelt fra Becker-ekteparets hender, «den allmektige konge over Chicagos underverden, den største gåsehudfremkaller på det amerikanske kontinent», Dickie Dick Dickens. Store ord, men så er Dickie Dick Dickens heller ingen liten mann. Han er underverdenens «bramfrie og gloriøse fyrste», og vi følger hans sensasjonelle løpebane mot høydene, som berømt og beryktet forbryter. I hans verden eksisterer ingen falsk beskjedenhet, han er kjennetegnet og symbol



Populær krimhelt: Bjarne Andersen som Cox' trofaste følgesvenn privatdetektiv Richardson, og helten selv: Arne Lie som den fløyelsmyke lekerbisknen Paul Cox.



Gåsehudfremkalleren: Frank Robert som Dickie Dick Dickens og Randi Nordby som forloveden Effie Marconi.

for en hel tidsalder.

Fortellingen om Dickie Dick Dickens bygger på hans egne erindringer, som han skrev 20 år senere i fengselet Sing Sing, og som er oversatt til 14 språk, i alle fall ifølge forfatterne. I den humoristisk-kriminalistiske historien om Dickens lar de ingenting være uprøvd.

Når Dickie blir arrestert for bigami er det ikke grunn god nok: «Her hadde han myrdet og stjålet ned for fote, og så kom det til å bli denne latterlige bagatellen som fikk fengselsdørene til å lukke seg bak ham!» Å bli arrestert for flerkoneri er nærmest pinlig for en gangster av et slikt kaliber.

Landeplage ble det også av Dickie Dick Dickens. På begynnelsen av sekstitallet gikk folk rundt og etterlynet og siterte Dickie, spilt av Frank Robert, hørespillverdens «grand old man» på den tiden. Sitater som «Hvis vinduet er av glass, går alt du gjør i dass» måtte jo sette spor etter seg.

– **Dickie Dick Dickens er en parodi** på klassiske gangsterhistorier, med hardkokte skurker som snakker ut av munnavnen. Dickie er en sammensatt, tøff liten smarting, og Frank Robert var det perfekte valget. Han var med på å utvikle datidens sjargong. Fjernsynet hadde kommet, men oppslutningen sto likevel ikke mye tilbake for suksessen med Cox, sier Nordberg, som mener serien revolusjonerte hørespilltradisjonen. Regissør Paul Skoe var blant de første som hentet lydeffekter rett fra gata og bygget opp et lyd-kulissearchiv for NRK.

– Ingen hadde hørt maken i 1962. Det var to fortellere som hausset hverandre opp, sammen med spenstige, nyskapende effekter. Det høye humøret, eventyrlysten og oppfinnsomheten i historien fascinerte nok de fleste, og gjør det den dag i dag, fortsetter Nordberg.

Stadig nye generasjoner får nemlig ørene opp for den hardkokte helten.

– Ganske enkelt fordi humoren er enkel og lavpannet, og den fungerer for alle uansett referanseramme, mener Nordberg.

Lytteropplutning på 97 prosent!
Sjarmøren, spilleren og verdensmannen Paul Cox ble spilt av Arne Lie, mannen med fløyelsstemmen.



er

Tekst: HEIDI BOLSTAD
ukeadressa@adresseavisen.no

Foto: MENTZ SCHULERUD/
NRK RADIOTEATERET

Foto: SCANPIX

Hørespill

Hørespillet må ikke forveksles med lydboken, men er dramatisk for radio, med regissør, skuespillere og lydeffekter. Krimsjangerens hørespill er spesielt populære, og hvorfor ikke benytte påsken til å oppdage eller gjenoppdage eventyrene som har formet moderne tiders helter, Paul Cox og Dickie Dick Dickens? Alle hørespillseriene kan lånes på biblioteket.

Deres popularitet gjorde at krimhørespillet ble en permanent programpost hver lørdag fra 1969. Ikke noe sted i verden er hørespillet så populært som i Norge. Nærmere en halv million nordmenn hører på hørespill på radio en gang i uken. Aller mest populær er Lørdagskrimmen på NRK kl. 14.03.

De mest populære hørespillene:

● Mest utlånt

«Døde menn går i land» av André Bjerke

«Døde menn går på ski» av Knut Nærum

«Hedda Gabler» av Henrik Ibsen
«Jokeren» av Lars Saabye Christensen

«Varg Veum – Bitre blomster» av Gunnar Staalesen

Kilde: Deichmanske Bibliotek

● Mest solgt

«Tordivelen flyr i skumringen» av Maria Gripe og Kay Pollak

«Stompa og avskjedsgaven» av Anthony Buckeridge

«Skatten på Sjørøverøya» av Robert L. Stevenson

«Sort messe» av John Dickson Carr

«Dickie Dick Dickens I» av Rolf og Alexandra Becker

André Bjerkes «Døde menn går i land» har utvilsomt inspirert Knut Nærums lett parodiske, men like fullt grøssende spennende «Døde menn går på ski» som varmt anbefales foran peisen i mørke påskenetter.

Forbausende nok er «God aften, mitt navn er Cox» ikke på listen. Serien regnes som historiens største mediesuksess, og lytteroppslutningen var på hele 97 prosent, ifølge statistikk fra NRK. Serien om Dickie Dick Dickens har solgt mer enn 30 000 eksemplarer av nyinnspillingen fra 1963, mer enn 6000 flere enn de mest solgte lydbøkene, sier tall fra Lydbokforlaget. Alle de 44 episodene kom ut på CD i 2003.